

KORUPCIA A VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

ZISTENIA A ODPORÚČANIA

VEREJNÉ OBSTARÁVANIE V RUMUNSKU

Rozdeľovanie verejných zdrojov v Rumunsku vykazuje znaky partikularizmu. Takmer **šestina** z 6 064 kontraktov bola pravdepodobne ovplyvnená rôznymi netransparentnými záujmami, pokiaľ ide o víťazné firmy, ktoré financovali politické strany prostredníctvom legálnych darov. Ak by sme rozšírili definíciu zvýhodnenej firmy a zahrnuli firmy, o ktorých je známe, že majú politické prepojenia, partikulárne pridelovanie verejných zdrojov dosiahlo takmer 20 % všetkých transakcií. To znamená, že **jedna z piatich zákaziek zadávaných verejnými inštitúciami, môže byť ovplyvnená široko chápanými korupčnými vplyvmi.**

Analýza zlyhávania procesu verejného obstarávania odhalila, že riziká korupcie pri zadávaní verejných zákaziek sa vyskytujú predovšetkým na miestnej úrovni a v štátnych podnikoch. Viac ako polovica predsedov krajských samospráv bola obvinená z korupčného správania sa.

Väčšina spoločností, ktoré sú prepojené s verejnými obstarávateľmi, majú politické konexie. Navyše, jeden z desiatich zadávateľov bol prepojený s jedinou spoločnosťou. Nemôžeme však tvrdiť, že v ostatných prípadoch neexistovalo osobné prepojenie medzi obstarávateľmi a zadávateľmi.

Zákazky financované z prostriedkov EÚ sú v porovnaní s projektami s iným financovaním v oblasti verejného obstarávania menej náchylné na korupciu, pretože pravidlá sú prísnejšie a kontroly častejšie. Iba jedna z 13 zmlúv, ku ktorým bol podpísaný dodatok, bola financovaná z európskych zdrojov. Trh verejného obstarávania financovaného EÚ je konkurenčný, so silnou medzinárodnou ponukou. Iba jeden zo siedmich projektov financovaných EÚ bol vybraný na základe jedinej ponuky, na rozdiel od štvrtiny zákaziek financovaných zo štátneho rozpočtu. Prax jedinej ponuky a tendencia k vytváraniu politických konexií existujú na celom trhu verejného obstarávania. Avšak, zmluvy

financované bez prostriedkov EÚ predstavujú vyššie riziko korupcie, pretože princíp jedinej ponuky sa negatívne vníma pri financovaní EÚ, ale súčasne sa vyznačuje politickými pripojeniami. Zneužitie verejného obstarávania je významne spojené s praxou jedinej ponuky a politicky prepojenými firmami, ale nie v prípadoch týkajúcich sa zmlúv striktno financovaných EÚ. Aj napriek tomuto zisteniu, asi každá tretia zmluva získaná politicky prepojenou firmou, získala európske finančné prostriedky. Počet zadaných zákaziek na spoločnosť možno vysvetliť jedinou ponukou a existenciou politického pripojenia v takmer polovici prípadov v predvolebných rokoch. Inými slovami, predvolebné roky sa vyznačujú väčšou nepriamou politizáciou verejného obstarávania.

Jednou z hlavných požiadaviek pri odhaľovaní korupcie je prístup k údajom a informáciám. Závazok rumunskej vlády zvýšiť transparentnosť v oblasti verejného obstarávania je v súčasnej dobe „forma bez obsahu“. Štátnym orgánom nemožno vyčítať nedostatočnú transparentnosť, ale dostupné nástroje nie sú naklonené rozsiahlejšej analýze rizika korupcie. **Nie je možné komplexne analyzovať systém verejného obstarávania.** Ešte viac znepokojujúci je fakt, že ani štát nemá správne nástroje na vykonanie presného štatistického vyhodnotenia verejného obstarávania. Možné riešenia sú k dispozícii (napríklad otvorená vláda), alebo pokryté európskymi prostriedkami.

Naše odporúčania sú nasledovné:

1. Nový elektronický systém pre verejné obstarávanie (SICAP), ktorý má byť čoskoro zazmluvnený, by mal umožniť zaradenie informácií do jednotnej databázy, ktorá bude obsahovať niekoľko filtrov na overovanie a výber (systém by mal predovšetkým zabrániť tomu, aby v ňom chýbali dôležité informácie). Nezverejnenie zmluvy musí byť automaticky penalizované správnu pokutou. Prístup k SICAP musí byť liberalizovaný vzhľadom na to, že v súčasnosti sú náklady na zapojenie sa neprimerane vysoké.

2. Podľa Národnej protikorupčnej stratégie sa zvažuje „vybudovanie databázy firiem, ktoré porušili zmluvy s verejným financovaním“. Túto „čiernu listinu“ spoločností by mali mať v budúcnosti stále k dispozícii všetci aktéri zapojení do verejného obstarávania prostredníctvom SICAP. Pri projektoch financovaných EÚ umožňuje podobný systém Arachne štátnej správe prístup k rozsiahlemu množstvu informácií o spoločnostiach. Pre verejných obstarávateľov by bolo nanajvýš výhodné mať prístup k menám konateľov firiem, pri ktorých by mali byť opatrní pri uzatváraní zmlúv s národným alebo európskym financovaním. Verejní obstarávatelia by mali byť tiež podporovaní v tom, aby si pri hodnotení ponúk vyhľadali súťažiacie firmy v tejto databáze, a ignorovanie potenciálne alarmujúcich príznakov by mohlo byť považované za dôkaz o zamýšľanom podvode. Mali by sa tiež zverejňovať pravidelné správy o týchto témach a poskytovať ich verejnosti.

3. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám musí byť zmenený tak, aby zahŕňal vykonávacie predpisy, ktoré by špecifikovali prístup pomocou novších technológií (napr. digitálne fotografie, ktoré orgány často odmietajú z dôvodu, že nie sú uvedené v zákone).

4. Výročná správa každého orgánu verejnej správy alebo spoločnosti by mala obsahovať kapitolu o efektívnosti verejného obstarávania ("value for money"). Táto správa by mala byť zverejnená najneskôr do februára nasledujúceho roku. Vykonávací predpis k zákonu už stanovuje, že správa musí obsahovať zdôvodnenie rozpočtu úradu (ako sa plnia ciele prostredníctvom výdavkov) a môže navyše obsahovať kapitolu o verejnom obstarávaní. Bohužiaľ, v súčasnosti rumunská vláda nemá žiadny orgán na sledovanie týchto správ a dvor audítorov má obmedzené možnosti a nemôže dostatočne sledovať, koľko daňovníci zaplatili a koľko dostanú za svoje peniaze. Tiež je potrebný systém administratívnych sankcií za nepredloženie tejto správy.

5. Prax jednej ponuky a kritérium najnižšej ceny by mali byť obmedzené zákonom. V záujme lepšieho posúdenia korupčných rizík by mali byť vykonané tieto nevyhnutné zlepšenia v systéme elektronického verejného obstarávania. Zahŕňajú technické aspekty systému a zdôvodnenie reštrukturalizácie rozhrania SEAP a sú založené na priamych negatívnych skúsenostiach výskumných pracovníkov pri zbere údajov:

- Každá dodatočná informácia k rôznym typom oznámení (Errata; opravy) by mala byť pridaná

štruktúrovaným spôsobom (nie vo forme písaného textu, ako je tomu teraz).

- Výber poľa je potrebné zmeniť na predvolené možnosti, a nie vpisovať názov poľa ručne, ako v súčasnosti. Hlavné oznámenie by malo obsahovať najnovšie pridané informácie a len záznamy o zmenách.

- Systém by mal byť automaticky prepojený s obchodným registrom alebo jednoduchou databázou, aby pri vyplňaní oznámenia stačilo vložiť len daňové identifikačné číslo a získať automaticky názov spoločnosti.

- V prípade, že víťazom súťaže je združenie alebo konzorcium firiem, mala by byť možnosť vyznačiť takúto skutočnosť a získať tak polia navyše na vloženie daňového identifikačného čísla každej firmy (pričom bude jasne uvedené, že prvé DIČ patrí koordinujúcej organizácii).

- Každé oznámenie by malo obsahovať jasne vymedzené pole pre poštové smerovacie číslo a daňové číslo víťaza súťaže a zadávateľa.

- Pridanie automatického vyplňania krajiny a miesta – užívateľovi sa po zadaní prvých písmen zobrazí zoznam automatických návrhov v týchto dvoch poliach.

- Sumy v zmluvách by mali byť buď vložené striktné bez DPH (možnosť odstrániť DPH), alebo výberom DPH z preddefinovaného rozbaľovacieho zoznamu (nie vložené ručne, ako je tomu teraz).

- Sumy v zmluvách by mali byť automaticky prevedené na ostatné meny (EUR a USD, ak bol vybraný RON) vo výmennom kurze zo dňa zadania zákazky.

- Pri pridávaní nových hodnôt alebo zmien by mali existovať dve samostatné polia, pre číslice a pre desatinné miesta.

- V prípade oznámení obsahujúcich niekoľko zmlúv by mal byť uvedený príslušný kód CPV pre každú zmluvu. Mali by byť k dispozícii informácie o neúspešných uchádzačoch v súťaži - DIČ, cenová ponuka.

- Kódy CAPTCHA, ktoré sa v súčasnosti často využívajú (v každej fáze vyhľadávania), by mali byť použité náhodne, alebo dokonca odstránené.

Mădălina Doroftei, Valentina Dimulescu, Romanian public procurement in the construction sector. Corruption risks and particularistic links, Romanian Academic Society, Bukurešť, Rumunsko